

5a. Nils Gunder Hansen:

Er der noget dansk litteratur efter 1950, der er værd at læse?

Teksten er fra Kristeligt Dagblad den 3. juni 2022.

Nils Gunder Hansen (f. 1956), dansk professor i litteraturvidenskab ved Syddanske Universitet.

Det er ikke så tit, jeg får læst skønlitteratur, som jeg ikke enten skal anmelde eller bruge i anden arbejdsmæssig sammenhæng. Jeg elsker "frilæsning", men ofte lander den i ferietiden. I den lille bededagsferie for nylig fik jeg læst lidt, og da jeg delte den glædelige nyhed på Facebook og samtidig meddelte, at jeg "hang lidt" med den nyeste danske og oversatte litteratur, var der én af mine Facebook-venner, der bramfrit bemærkede, at det var svært at komme i tanke om noget dansk litteratur efter 1950, der var værd at læse.

Det er jo et synspunkt, og da jeg læste det på min Facebook-"væg", havde jeg mest lyst til at gemme mig bag sofaen, som den gang jeg var barn, og de viste uhyggelige film i fjernsynet. For jeg har også en del litteratur og enkelte forfattere bag mine Facebook-"venner", og hvad ville de nu lige sige til det? Problemet med den litterære branche, som ved enhver branche, er, at der kan gå "kollegialitet" og rygklapperi i foretagendet: dansk litteratur har altid aldrig været bedre, end den er nu; den er gaven, der bliver ved med at give og så videre. Men er der noget efter 1950, der er værd at læse, spørger så den lille dreng fra eventyret.

Mine litterære venner tog det nu pænt. Og tavst. De har nok betragtet udsagnet lidt på linje med "jorden er flad". Enkelte gik dog ind i en mere konstruktiv diskussion: "Det er nok lidt optimistisk at forvente, at nutidens forfattere skulle skrive på samme måde, som prosa blev skrevet på for over 100 år siden."

Men er det nu også det? Den litterære udvikling bliver her betragtet på linje med videnskabelige og teknologiske fremskridt: nye opdagelser annullerer det, der gjaldt i fortiden; når først musiktjenesten Spotify kommer til, vil ingen mere bruge Ipod. Men gælder det samme for litteratur?

En anden bemærkede, at forkærligheden for den ældre litteratur måske mest handlede om "en smagspræference". Man kan simpelthen bedre lide den måde, de gamle skrev på, og man savner den i nutidig litteratur. Sådan har jeg det i en vis udstrækning selv. Selv om jeg nok mener, at der findes dansk litteratur efter 1950, der er værd at læse, elsker jeg at læse romaner fra 1800-tallet og i det hele taget før-modernistisk prosa. Jeg kan godt lide det, ældre kritikere kaldte "den myndige fortællerholdning", det vil sige en alvidende fortæller, der står over det, han beretter og kommenterer og filosoferer på livet løs. Og jeg forstår ikke – jeg har også sagt det gennem min deltagelse i litterære debatter gennem årtier – hvad der skulle forhindre nutidige forfattere i at skrive på den måde. Hvorfor skal de svinebinde¹ sig til jeg-fortællere eller til en anden simulering² af rene og skære individuelle bevidstheder? Det er da en underlig begrænsning. Mit gæt er, at de føler det mere "autentisk" at skrive på den måde, men hvis den har hundrede år eller mere på bagen, er det vel så som så med friskheden.

Noget andet, jeg savner, er det de gamle kaldte for "den skikkelsesdannende evne": dette at kunne skabe fiktive personer, som man ikke kan glemme, som måske på én gang virker så levende og så gådefulde, at de umuligt kan kapsles ind i den bog, de kommer fra eller betragtes som rent "tekstuelle konstruktioner", som nyere litteraturteori vil det. Tag blot de store kvindeskikkelser fra Pontoppidans forfatterskab, en Jakobe Salomon³ eller en Jytte

¹ *svinebinde*: fastholde nogen i en bestemt situation.

² *simulering*: efterligning.

³ *Jakobe Salomon*: fiktiv kvindelig karakter i Henrik Pontoppidans roman *Lykke-Per* (1898).

Abildgaard⁴. Er der noget, der svarer til dem i dansk litteratur efter 1950? Peter Høegs ”Smilla”⁵ foreslog min kollega Søren Schou for snart mange år siden, men jeg er ikke sikker på, hun har vist sig så langtidsholdbar.

45 Måske hænger de to vanskeligheder sammen. Måske skal der myndige fortællere til at skabe store skikkelser.

Da jeg funderede over positionerne i debat-tråden, kom jeg dog i tanke om en ting: vi læser jo kun det bedste af det bedste fra fortiden, vi læser ikke de 99 procent, som også skrev og blev udgivet. De har med stor sandsynlighed også søgt med fortællermyndighed at skabe store skikkelser, og måske er det faldet klodset og klichéagtigt ud. På den måde er det 50 svært, ja sikkert også urimeligt, at sammenligne før og nu. Men derfor kan man alligevel godt savne og længes.

⁴ *Jytte Abildgaard*: fiktiv kvindelig karakter i 1. del af Henrik Pontoppidans romanserie *De Dødes Rige* (1912-1916).

⁵ *Peter Høegs "Smilla"*: hovedpersonen i den danske forfatter Peter Høegs roman *Froken Smillas fornemmelse for sne* (1992).

5b. J.P. Jacobsen: Fru Marie Grubbe

Teksten er indledningen til romanen Fru Marie Grubbe fra 1876.

J.P. Jacobsen (1847-1885), dansk forfatter.

Den luft, der lå under lindetræernes kroner, havde vugget sig frem over den brune hede og de tørstige marker; den var bleven baget af solen og støvet af vejene, men nu var den rensat af det tætte løvhang, svalet af de kølige lindeblade, og duften af lindens gule bloster¹ havde gjort den fugtig og givet den fylde. Nu lå den og blinkede stille og saligt op i det lysegrønne

5 hvalv², kjærtegnet af sagte³ dirrende blade og af hvidgule sommerfugles flimrende vingeslag.

De menneskelæber, som åndede denne luft, vare svulmende og friske, den barm, den højnede, var ung og spæd. Barmen var spæd og foden var spæd, midjen⁴ smal, væksten slank⁵, og der var en vis mager styrke i den hele skikkelse. Frodigt var kun det stærke, dunkeltgyldne hår, der halvt var bundet og halvt hang løst; for den lille, mørkeblå fløjelshue

10 var gleden af og hang om halsen i sine knyttede hagebånd ned på ryggen som en lille munkehætte. Ellers var der intet klosterligt ved dragten; en bred og ligeskåren lærredskrave slog ned over en lavendelblå hvergarnskjole⁶ med korte og vide, opskårne ærmer; ud af dem brusede et par store poseærmer af fint, hollandsk lin⁷. En højrød sløjfe sad på brystet og højrøde sløjfer på skoene.

15 Hun gik med hænderne på ryggen og med foroverbøjet hoved. Med legende, sirlige⁸ skridt gik hun langsomt op ad gangen; men ikke ligefrem; hun gik i bugter; snart var hun ved at støde imod et træ på den ene side, snart var hun ved at komme ud mellem træerne på den anden side. En gang imellem standsede hun, rystede håret fra kinderne og så op mod lyset. Det dæmpede skjær gav hendes barnehvide ansigt en matgylden lød⁹, der gjorde

20 de blåladne¹⁰ skygger under øjnene mindre synlige; de røde læber blev purpurbrune og de store, blå øjne blev næsten sorte. Hun var nydelig var hun: lige pande, svagt kroget næse, kort, skarpskåren underlæbe og stærk, rund hage og fint rundet kind og ganske små øren og rent og skarpt tegnede bryn... Hun gik og smilte, let og tankeløst, tænkte på ingenting og smilte i harmoni med alt omkring hende. Hun kom til ende med gangen, standsede og gav

25 sig til at svinge rundt på hælen, halvt til højre og halvt til venstre, stadig med hænderne på ryggen, med hovedet lige, blikket opad, og hun nynnede monotont og afbrudt i takt med sin svingen.

Der lå to gråstensfliser og var trappetrin ned til haven, til haven og det skarpe, hvide sollys. Den skyfri, blåhvidste¹¹ himmel såe lige ned i den, og den smule skygge, der var, holdt sig tæt ind til foden af de klippede buksbombhække¹². Det skar i øjnene, selv hækken stod og gnistrede lyset fra sine blanke blade i skarpe, hvide blink. Ambraen¹³ slæbte sig i hvide snirkler ud og ind, frem og tilbage om tørstige balsaminer, boboreller, gyldenlakker,

¹ *bloster*: ydre blade i en blomst.

² *hvalv*: hvælving. Buet konstruktion, der danner loft over et rum.

³ *sagte*: dæmpet, med lav styrke.

⁴ *midjen*: talje.

⁵ *væksten slank*: med slank krop.

⁶ *hvergarnskjole*: kjole i hør og uld.

⁷ *lin*: hør.

⁸ *sirlige*: omhyggelige, ordentlige.

⁹ *lød*: hudfarve.

¹⁰ *blåladne*: blålige.

¹¹ *blåhvidste*: blå-hvide.

¹² *buksbombhække*: en plante, der kan tåle at blive formet/klippet i former og figurer.

¹³ *Ambraen*: sydeuropæisk plante med grågrønne blade og en stærk sød lugt.

35 og nelliker¹⁴, der stod og stak hovederne sammen ligesom får på åben mark. Ærterne og
bønnerne henne ved lavendelrækken vare ved at falde fra stængerne af varme, morgen-
fruerne havde opgivet det hele og stod og så solen lige op i ansigtet, men valmuerne havde
kastet deres store, røde blomsterblade og stod i de bare stilke.

¹⁴ *balsaminer, boboreller, gyldenlakker og nelliker.* plantenavne.

5c. Jakob Ejersbo: Nordkraft

Uddraget er indledningen til romanen Nordkraft fra 2002.

Jakob Ejersbo (1968-2008), dansk forfatter.

Hunden snerrer. Hjørnetænderne er blanke af savl, og kæbernes snappen sender et lufttryk mod mit skød. Jeg står med 300 gram hash tapet fast til mit maveskind, fra lige under brysterne ned til pubeshårene. Dunsten gør schæferen vanvittig, dens gab kun en
5 luften hen til panserens hånd, halsbåndet graver sig ind i pelsen. Varm ånde bølgende ud i den frostkolde aftenluft fra hundens hals.

Min ryg skraber mod muren og støvlerne knirker mod den snavsede sne på fortovet få meter fra hovedindgangen til Christiania, hvor tyve kampklædte politibetjente med hunde er styrtet frem ud af ingenting. Jeg forsøger at kante mig væk langs muren på bagsiden af
10 Loppen²⁰; papiret fra koncertplakaterne knaser sprødt mod min ryg. Kan ikke komme nogen vegne; til venstre for mig står to hashvrag og stirrer sløvt på hunden, som holder os alle tre i skak.

”Slap nu af, mand,” siger den ene drevent på københavnsk.

”Stå stille,” snerrer munden bag visiret. Ad mig. Kan se hans blottede fortænder,
15 stikkende øjne.

”Jeg har ikke gjort noget,” siger jeg og giver mig til at hulke. Schæferen bliver ved med at trække i snoren. En mand er væltet omkuld på fortovet, en anden hund har sine kæber om hans ankel. Omkring femten betjente står lidt fra os på fortovet og vejbanen og snakker uroligt sammen, mens deres walkie-talkies skratter.

20 ”Har du været ind at handle, junkieluder?” siger panseren; det må være en Århus-accent han har. ”Frem med klumpen, eller skal jeg selv finde den?” Han griner svedent. Adrenalinet emmer fra hans krop.

Jeg graver ned i lommen, smider en fire-grams ryger-klump på fortovet foran mig. ”Kan jeg gå nu?” spørger jeg trodsigt.

25 ”Nej.” Hunden er slet ikke interesseret i klumpen.

”Nielsen,” råber hundeføreren over mod et salatfad²¹, der er kørt op.

Og Asger lovede, at der ikke var nogen politiaktivitet omkring Christiania i øjeblikket; sagde at han havde tjekket.

²⁰ *Løppen*: spillested på Christiania.

²¹ *salatfad*: slang for et stort, lukket køretøj, som politiet bruger til transport af fanger.

5d. Asta Olivia Nordenhof: det nemme og det ensomme

*Teksten er første digt i digtsamlingen det nemme og det ensomme fra 2013.
Asta Olivia Nordenhof (f. 1988), dansk forfatter.*

en våd græsplæne og mig
det blir dejligt at træde ud på den
her lugter af ahorn

5 det nemme og det ensomme
ik dø for egen hånd ik eje sig selv fuldstændig
det lovmæssige og pligterne
sørge for te og appelsiner til de syge at livet kommer udefra

10 morgenens tidligste vand
nerverne er galere end jeg